Research Institute for Security and Development Studies

Strategic Studies Quarterly

P-ISSN: 1735-0272 | E-ISSN: 2980-910X

Quarterly.risstudies.org

Received: May 10, 2026
Revised: July8, 2026
Accepted: August 3 , 2026
Published: August 27, 2026

The Balance of Threat in Turkish Foreign Policy: A Geopolitical Analysis of Turkey's Relations with Russia and NATO during the Ukraine War (2022–2025)

Omid Azizian - Department of Political Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran

Corresponding AuthorEmail Address:o.azizyan@uok.ac.ir

Introduction

Russia's invasion of Ukraine in February 2022 transformed the Black Sea region and the wider Eurasian space into major arenas of geopolitical tension, challenging the existing regional balance of power. As a middle power and a longstanding NATO member situated at the crossroads of Europe, Asia, and the Middle East, Turkey has had to navigate the competing demands of maintaining its economic and energy ties with Russia while upholding its military and political commitments to NATO. Against this backdrop, the central question of this study is how Turkey has employed the balance of threat strategy to formulate and pursue its foreign policy amid geopolitical tensions between Russia and NATO during the Ukraine war (2022–2025).

The study argues that Turkey has strengthened its geopolitical and security position by carefully assessing both perceived and actual threats and adopting a multidimensional approach to balancing. Its significance rests on three considerations: the strategic importance of the Black Sea for energy security and international trade routes; the capacity of a middle power to exert influence beyond the constraints imposed by the international system; and the

Article type: Original Research

How to cite this article: Azizian, O. (2026). The Balance of Threat in Turkish Foreign Policy: A Geopolitical Analysis of Turkey's Relations with Russia and NATO during the Ukraine War (2022–2025). *Strategic Studies Quarterly*, 29(2), 187-220. DOI:10.22034/ssq.2026.583272.4381.

insights Turkey's experience may offer to other middle powers operating in regions marked by geopolitical tensions. The research addresses a gap in the existing literature, which has largely examined specific dimensions of Turkey's foreign relations, including bilateral ties and military and economic cooperation. Comparatively little attention has been paid to the combined use of its foreign policy instruments, particularly diplomacy, economic engagement, military capabilities, and soft power, or to its mediating role in the Black Sea region from the perspective of balance of threat theory.

Methodology

This study adopts a descriptive-analytical approach and draws on documentary evidence, including official documents, scholarly publications, international reports, and media sources. Its theoretical framework is Stephen Walt's balance of threat theory. Unlike Kenneth Waltz's balance of power theory, which focuses primarily on the distribution of capabilities, Walt's approach explains states' balancing behavior in terms of the threats they perceive. Threat assessment rests on four principal factors: aggregate military capabilities, geographic proximity, offensive capabilities, and perceived intentions.

To address Keohane's criticism concerning the difficulty of assessing decision-makers' perceptions, the study adopts a neoclassical realist perspective. From this standpoint, elite perceptions, domestic political considerations, and institutional capacities shape the ways in which external pressures are translated into foreign policy. Ankara's balancing behavior can therefore be understood as the outcome of interactions among structural pressures stemming from Russia and NATO, economic dependencies, and the cost-benefit calculations of political elites. The analytical framework suggests that the war in Ukraine created a heightened threat environment for Turkey, prompting it to pursue a multidimensional strategy shaped by the four components of threat identified in Walt's theory.

Findings and Discussion

Turkey has pursued its balance of threat strategy across five principal areas.

Diplomacy and mediation. Although Turkey condemned Russia in international forums, it maintained extensive relations with both sides of the conflict. By hosting the Istanbul negotiations in 2022 and helping broker the Black Sea Grain Initiative, Ankara established itself as an important interlocutor in efforts to resolve regional disputes. This approach also enabled

Turkey to maintain flexible relationships with competing actors.

Economic and energy relations with Russia. Turkey continued its involvement in the TurkStream project and expanded bilateral trade with Russia, which exceeded $60 billion in 2022. At the same time, it sought to manage Europe's dependence on Russian energy while strengthening its own position as a regional energy hub. Its decision not to join Western sanctions against Moscow reflected the priority it assigned to its economic interests. Nevertheless, under pressure from Western governments, Turkey introduced restrictions on the re-export of sanctioned goods in September 2023, illustrating its willingness to adjust its policies in response to competing external pressures.

Military relations with NATO. Turkey expanded its participation in NATO operations while seeking to preserve a degree of strategic autonomy. Its purchase of the Russian S-400 missile defense system and its delayed approval of Sweden's and Finland's NATO membership applications reflected this approach. At the same time, the supply of Bayraktar drones to Ukraine and Ankara's use of the NATO enlargement process as leverage in negotiations over the acquisition of F-16 fighter jets demonstrated its efforts to extract strategic and political advantages from its position within the alliance.

Strategic positioning in the Black Sea. Turkey's implementation of the Montreux Convention in 2022 restricted the passage of warships through the Turkish Straits and helped contain the escalation of tensions in the region. Its mine-clearance operations and cooperation with Romania and Bulgaria have further contributed to efforts to manage Black Sea security.

Soft power. Through its development, educational, and cultural initiatives in Africa and Central Asia, the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TİKA) has helped promote Turkey's image as a constructive and responsible international actor. These activities complement the country's broader political and economic engagement.

The Black Sea Grain Initiative represents the clearest operational example of Turkey's balancing strategy. Its implementation required Ankara to maintain channels of communication with both Russia and Ukraine, coordinate security arrangements with the United Nations, and take account of NATO's strategic concerns. Through direct engagement with Vladimir Putin and Volodymyr Zelenskyy, Turkey demonstrated its ability to adapt to changing circumstances and capitalize on emerging diplomatic opportunities. Taken together, this approach may be described as interest-driven balancing.

Turkey's strategy has had several notable strengths, including its distinctive geopolitical position and control over the Turkish Straits under the Montreux Convention, its active mediation diplomacy, and its economic flexibility. However, it has also exposed significant vulnerabilities. These include Turkey's dependence on Russian energy, as reflected in its position as the third-largest importer of Russian gas in 2023; tensions with NATO arising from its acquisition of the S-400 system; and the strategic contradictions involved in supplying military equipment to Ukraine while maintaining close economic relations with Russia.

At the regional level, Turkey's approach has contributed to the consolidation of its position as a regional power and the expansion of its influence in the Caucasus, particularly through its support for Azerbaijan during the Second Nagorno-Karabakh War in 2020. At the same time, Ankara's growing energy and defense ties with Moscow have raised concerns among regional actors and NATO members. Its policies have also intensified competition with Iran over Kurdish groups in Iraq and Syria.

The principal findings can be summarized as follows: Turkey has sought to balance its relations with Russia and NATO simultaneously; relied on active diplomacy and mediation; maintained economic and energy ties with Russia; strengthened military cooperation within NATO; used its mediating role to enhance its diplomatic standing; leveraged its geopolitical position in the Black Sea; and sought to manage external threats while expanding its regional influence and preserving a degree of strategic autonomy.

Conclusion

The analysis of Turkish foreign policy during 2022–2025 through the framework of balance of threat theory demonstrates that Ankara has actively sought to manage the geopolitical tensions arising from the confrontation between Russia and NATO. By leveraging its strategic position around the Turkish Straits and pursuing an active diplomatic agenda, particularly through its mediation of the Black Sea Grain Initiative, Turkey has reinforced its standing as a regional power. Its multidimensional approach, exemplified by supplying drones to Ukraine while maintaining economic relations with Russia, has enabled it to preserve a delicate balance between the two opposing sides.

The findings largely support the study's central hypothesis: Turkey has strengthened its geopolitical and security position by assessing perceived and actual threats and adopting a multidimensional balancing strategy. Nev-

ertheless, the costs of this approach, including tensions with NATO and economic dependence on Russia, have limited its ability to achieve full strategic coherence.

An alternative scenario in which Turkey had abandoned balancing in favor of aligning fully with either side would likely have entailed substantial costs. Alignment with the West could have heightened security pressures in the Black Sea and increased Turkey's vulnerability in the energy sector. Conversely, closer alignment with Moscow could have weakened Turkey's position within NATO, eroded the confidence of its allies, and exposed its economy to the consequences of reduced access to Western markets and technologies. Such a trajectory could have placed Turkey in a position of asymmetric dependence. Its balancing policy can therefore be understood as an effort to minimize the costs associated with these two extreme alternatives and avoid becoming a frontline state in the confrontation between major powers.

Future research could explore the long-term implications of balance of threat considerations for Turkey's relations with NATO and the European Union; conduct comparative analyses of Turkey's approach with those of Iran and Saudi Arabia; examine possible strategies for reducing Turkish dependence on Russian energy; and assess the influence of public opinion and non-state actors on the formulation of Turkish foreign policy.

By bringing Walt's balance of threat theory into dialogue with a neoclassical realist perspective, this study presents Turkey as a case of strategic balancing in a competitive geopolitical environment. It demonstrates how Ankara has sought to manage competing threats and opportunities without becoming merely subordinate to great-power rivalry, thereby maintaining its position as an autonomous and influential actor in Eurasia. The long-term sustainability of this approach, however, will depend on Turkey's ability to reduce its economic vulnerabilities and reconcile its security commitments with its broader strategic interests.

Keywords: *Balance of Threat; Turkish Foreign Policy; Geopolitical Balancing; Russia–NATO Relations; Ukraine War; Strategic Autonomy; Middle Powers; Black Sea Geopolitics; Regional Security.*

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

This study was approved by the Ethics Committee of Research Institute for Security and Development Studies (ISDS), Tehran, Iran.

Funding Sources

This research received no external funding.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه مطالعات امنیت و پیشرفت

فصلنامه مطالعات راهبردی

شاپای چاپی: ۰۷۲۷-۱۷۳۵ | شاپای الکترونیکی: ۲۹۸۰-X۹۱۰

Quarterly.risstudies.org

تاریخ دریافت:۱۴۰۵/۰۲/۲۰
تاریخ اصلاح:۱۴۰۵/۰۴/۱۷
تاریخ پذیرش:۱۴۰۵/۰۵/۱۲
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۶/۰۵

راهبرد موازنه تهدید در سیاست خارجی ترکیه: تحلیل ژئوپلیتیکی روابط با روسیه و ناتو در دوران جنگ اوکراین (۲۰۲۲-۲۰۲۵)

امید عزیزیان،گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

رایانامه نویسنده مسئول: o.azizyan@uok.ac.ir

چکیده

منطقه دریای سیاه و خاورمیانه پس‌از تهاجم روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲ شاهد تحولات ژئوپلیتیکی پیچیده‌ای بوده است. ترکیه، در جایگاه قدرت متوسط و عضو ناتو، در این محیط پرتنش با چالش‌های متعددی برای حفظ توازن روابط با روسیه و تعهدات به ناتو مواجه شده است. پرسش اصلی پژوهش این است که ترکیه چگونه با بهره‌گیری از استراتژی موازنه تهدید، سیاست خارجی خود را در مواجهه با تنش‌های ژئوپلیتیکی میان روسیه و ناتو پس‌از جنگ اوکراین (۲۰۲۲-۲۰۲۵) طراحی و اجرا می‌کند؟ فرضیه پژوهش بر این مبناست که ترکیه با ارزیابی دقیق تهدیدات ادراکی و واقعی ناشی از تقابل روسیه و ناتو و استفاده از استراتژی‌های موازنه‌ای چندوجهی، توانسته است جایگاه ژئوپلیتیکی و امنیتی خود را در منطقه تقویت سازد. روش پژوهش حاضر به‌صورت تحلیلی-توصیفی و مبتنی‌بر داده‌های اسنادی شامل اسناد رسمی، مقالات معتبر، گزارش‌های بین‌المللی و منابع رسانه‌ای است. یافته‌ها نشان می‌دهند که ترکیه با بهره‌گیری از دیپلماسی فعال،

نوع مقاله: پژوهشی اصیل
نحوه استناد به این مقاله: عزیزیان، امید (۱۴۰۵). راهبرد موازنه تهدید در سیاست خارجی ترکیه:تحلیل ژئوپلیتیکی روابط با روسیه و ناتو در دوران جنگ اوکراین(۲۰۲۲-۲۰۲۵)، فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۹ (۲)، ۱۸۷-۲۲۰. Doi: 10.22034/ssq.2026.583272.4381

حفظ روابط اقتصادی و انرژی با روسیه، تقویت همکاری‌های نظامی با ناتو، ایفای نقش میانجیگر در مذاکرات اوکراین و روسیه و استفاده از موقعیت استراتژیک خود در دریای سیاه، توانسته تهدیدات ناشی از تقابل روسیه و ناتو را مدیریت کند. پژوهش نتیجه می‌گیرد که نظریه موازنه تهدید ابزار تحلیلی مؤثری برای تبیین رفتار سیاست خارجی ترکیه در محیط‌های رقابتی است و ترکیه نمونه‌ای موفق از اجرای این استراتژی محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی: موازنه تهدید، ترکیه، ناتو، روسیه، ژئوپلیتیک.

مقدمه

در سال‌های اخیر، منطقه اوراسیا و به‌ویژه حوزه دریای سیاه به‌دلیل تحولات ژئوپلیتیکی ناشی از تهاجم روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، به یکی از حساس‌ترین کانون‌های روابط بین‌الملل تبدیل شده است. این تهاجم نه‌تنها توازن قدرت در منطقه را به چالش کشیده، بلکه کشورهای منطقه‌ای مانند ترکیه را در موقعیتی پیچیده قرار داده است که نیازمند اتخاذ سیاست‌های هوشمندانه برای مدیریت تنش‌های فزاینده میان ناتو و روسیه است. ترکیه، به‌مثابه قدرتی متوسط با موقعیت استراتژیک در تقاطع اروپا، آسیا و خاورمیانه و عضویت دیرینه در ناتو، در این محیط پرتنش ناگزیر بوده است میان حفظ روابط اقتصادی و انرژی با روسیه و تعهدات نظامی و سیاسی به ناتو توازن برقرار سازد. این کشور، با بهره‌گیری از دیپلماسی پویا، ایفای نقش میانجی در مذاکرات اوکراین-روسیه و نیز تقویت حضور نظامی در چارچوب ناتو توانسته است جایگاه خود را به‌عنوان بازیگری کلیدی در منطقه تثبیت کند.

ویژگی برجسته سیاست خارجی ترکیه در این دوره تمرکز بر رویکرد موازنه تهدید است که هدف آن مدیریت تهدیدات ادراکی و واقعی ناشی از تقابل ناتو و روسیه ازطریق ترکیبی از ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی، نظامی و قدرت نرم است. ترکیه با حفظ روابط استراتژیک با ناتو، تعامل محتاطانه با روسیه، استفاده از موقعیت جغرافیایی خود در دریای سیاه و به‌کارگیری ابزارهای قدرت نرم مانند دیپلماسی عمومی توانسته ریسک‌های ناشی از تحولات ژئوپلیتیکی را مهار کند و بر نفوذ خود در منطقه بیفزاید.

در این زمینه، پرسش اصلی پژوهش این است که ترکیه چگونه با بهره‌گیری از چارچوب موازنه تهدید، سیاست خارجی‌اش را در مواجهه با تنش‌های ژئوپلیتیکی میان روسیه و

ناتو پس‌از جنگ اوکراین (۲۰۲۵-۲۰۲۲) طراحی و اجرا می‌کند؟ فرضیه پژوهش بر این پایه شکل گرفته که ترکیه با ارزیابی دقیق تهدیدات ادراکی و واقعی و اتخاذ استراتژی‌های موازنه‌ای چندوجهی توانسته است جایگاه امنیتی و نفوذ ژئوپلیتیکی خود را تقویت کند. این استراتژی شامل حفظ روابط اقتصادی و انرژی با روسیه، تقویت همکاری‌های نظامی با ناتو، ایفای نقش میانجی در منازعات منطقه‌ای و بهره‌گیری از ابزارهای قدرت نرم مانند دیپلماسی عمومی و مدیریت موقعیت استراتژیک در دریای سیاه است.

پژوهش از چند منظر حائز اهمیت است: نخست، منطقه دریای سیاه- به‌دلیل نقش محوری در امنیت انرژی، مسیرهای تجاری و رقابت‌های ژئوپلیتیکی- برای قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از اهمیت راهبردی برخوردار است؛ دوم، رفتار سیاست خارجی ترکیه، در جایگاه قدرتی متوسط، نشان‌دهنده ظرفیت این کشور برای تأثیرگذاری فراتر از محدودیت‌های ساختاری در محیط‌های رقابتی است؛ سوم، تحلیل سیاست موازنه‌ای ترکیه می‌تواند برای سایر قدرت‌های متوسط در مناطق پرتنش، الگویی ارائه دهد.

مقاله حاضر با تمرکز بر بازه زمانی ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۵ (شامل تحولات کلیدی مانند تهاجم روسیه به اوکراین، گسترش ناتو و نقش ترکیه در مذاکرات صلح و مدیریت منطقه‌ای) می‌کوشد نشان دهد چگونه یک قدرت متوسط می‌تواند با اتخاذ سیاستی مبتنی‌بر موازنه تهدید، از تبدیل شدن به تابع صرف رقابت قدرت‌های بزرگ جلوگیری کند و به بازیگری مستقل و تأثیرگذار در اوراسیا تبدیل شود. این مطالعه با روش تحلیلی-توصیفی و مبتنی‌بر داده‌های اسنادی شامل اسناد رسمی، مقالات، گزارش‌های بین‌المللی و منابع رسانه‌ای معتبر به بررسی ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی، نظامی و قدرت نرم ترکیه پرداخته، ساختار پژوهش را با هدف پاسخ به پرسش اصلی و آزمون فرضیه تنظیم کرده است.

الف) پیشینه پژوهش

تحولات ژئوپلیتیکی پس‌از تهاجم روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲، توجه پژوهشگران را به نقش قدرت‌های متوسط در مدیریت تنش‌های میان ناتو و روسیه جلب کرده است. مطالعات پیشین عمدتاً بر روابط دوجانبه ترکیه با ناتو یا روسیه، همکاری‌های نظامی و اقتصادی یا نقش این کشور در مذاکرات منطقه‌ای متمرکز بوده‌اند. بااین‌حال، به تحلیل جامع سیاست خارجی ترکیه از منظر نظریه موازنه تهدید، به‌ویژه در بازه زمانی ۲۰۲۲-۲۰۲۵، کمتر توجه

شده است. پژوهش‌های موجود اغلب جنبه‌های خاصی از دیپلماسی یا استراتژی‌های ژئوپلیتیکی ترکیه را بررسی کرده‌اند، اما کمتر به‌طور نظام‌مند به ارزیابی چندوجهی ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی، نظامی و قدرت نرم این کشور در مدیریت تهدیدات پرداخته‌اند.

هلالات و حکیم (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای با عنوان «سیاست ترکیه در بحران اوکراین: توازن و بهره‌وری حداکثری» نشان دادند که ترکیه با اتخاذ سیاستی مبتنی‌بر توازن‌گرایی، نقش میانجیگری میان اوکراین و روسیه داشته و ضمن حفظ روابط خود با روسیه از اوکراین در چارچوب ناتو حمایت نظامی کرده است. این بحران فرصتی برای تقویت جایگاه منطقه‌ای و نفوذ سیاسی-اقتصادی ترکیه فراهم کرد.

درمقابل، پژوهش حاضر با تکیه بر نظریه موازنه تهدید به تحلیل سیاست ترکیه از منظر مدیریت تهدیدات امنیتی و ژئوپلیتیکی و تأمین امنیت ملی می‌پردازد و می‌کوشد نشان دهد که چگونه ترکیه با طراحی راهبردی خود بین فشارهای بین‌المللی و امنیت ملی تعادل برقرار و جایگاه خود را در صحنه منطقه‌ای و جهانی مستحکم کرده است.

درج (۱۴۰۲)، در مطالعه‌ای با عنوان «سیاست خارجی ترکیه در قفقاز جنوبی و تأثیر آن بر قلمروی نفوذ این کشور در منطقه (۱۹۹۱-۲۰۲۲)»، سیاست خارجی ترکیه را در قفقاز جنوبی بررسی کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که پس‌از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه در سال ۲۰۰۲، سیاست خارجی ترکیه از حالت تک‌بعدی و غرب‌گرایانه به سیاستی چندبعدی، عمل‌گرا و منافع‌محور تغییر یافته و توجه ویژه‌ای به مناطق پیرامونی ازجمله قفقاز جنوبی داشته است. مطالعه مذکور بیان می‌کند که اهمیت ژئوپلیتیکی قفقاز جنوبی، منابع طبیعی سرشار، موقعیت راهبردی به‌عنوان چهارراه انرژی جهان، تهدیدهای امنیتی مداوم و پیوندهای تاریخی و فرهنگی از مهم‌ترین دلایل حضور گسترده ترکیه در این منطقه بوده است. ترکیه با ایفای نقش فعال در معادلات انرژی و مشارکت در مناقشه قره‌باغ، نفوذ منطقه‌ای خود را ارتقا بخشیده و هم‌زمان منافع و نفوذ روسیه را تحت‌تأثیر قرار داده است. طبق این پژوهش، سیاست خارجی ترکیه در بازه زمانی مذکور به‌طور مستقیم موجب افزایش نفوذ و تقویت جایگاه منطقه‌ای آنکارا شده است.

سوباچیوس[1] (۲۰۲۴)، در پژوهشی با عنوان «سیاست خارجی ترکیه و موازنه در سال‌های

1. Subačius

۲۰۲۴-۲۰۱۸» نشان می‌دهد که ترکیه پس‌از تهاجم روسیه به اوکراین تلاش کرده است با حفظ روابط با روسیه و پایبندی به تعهدات ناتو، موقعیت استراتژیک خود را تقویت کند. این مطالعه بر سیاست‌های دیپلماتیک و نظامی ترکیه و نقش آن در مدیریت تنش‌های ناشی از جنگ اوکراین متمرکز است.

بالتا[1] و بال[2] (۲۰۲۶)، در پژوهشی با عنوان «قدرت‌های متوسط چگونه عمل می‌کنند؟ سیاست خارجی ترکیه و تهاجم روسیه به اوکراین» نشان می‌دهند که ترکیه به‌عنوان یک قدرت متوسط کوشیده استقلال استراتژیک خود را حفظ کند و هم‌زمان با تمرکز بر چالش‌های امنیتی و نگرانی‌های ناشی از گسترش ناتو، روابط خود را با ناتو و روسیه متوازن نگه دارد.

پولات[3] و لبدوشکا[4] (۲۰۲۵)، در پژوهشی با عنوان «جایگاه استراتژیک ترکیه و اوکراین: همکاری‌های اقتصادی، انرژی و نظامی در چشم‌انداز ژئوپلیتیکی بین اتحادیه اروپا و روسیه» نشان می‌دهند که ترکیه با بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیکی خود، تلاش کرده است نقش میانجی و بازیگر کلیدی در موازنه روابط با اتحادیه اروپا، ناتو و روسیه با تمرکز بر همکاری‌های اقتصادی، انرژی و نظامی با اوکراین ایفا کند.

پژوهش‌های پیشین عمدتاً به بررسی سیاست خارجی ترکیه در بحران اوکراین و مناطق پیرامونی پرداخته‌اند، اما کمتر به تحلیل جامع و چندوجهی ابزارهای سیاست خارجی شامل دیپلماسی، اقتصاد، قدرت نظامی و قدرت نرم و همچنین نقش میانجیگری ترکیه در دریای سیاه توجه کرده‌اند. پژوهش حاضر، با پرداختن به این خلأ، ضمن ارائه تحلیلی علمی و منسجم، چارچوبی روشن را برای فهم تعاملات ترکیه با روسیه، ناتو و دیگر بازیگران منطقه‌ای فراهم می‌آورد و می‌تواند بینش‌های ارزشمندی برای تحلیل رفتار سیاست خارجی و تقویت جایگاه ژئوپلیتیکی ترکیه در محیطی رقابتی ارائه دهد.

1. Balta
2. Bal
3. Polat
4. Lebduška

ب) چارچوب نظری

نظریه «موازنه تهدید»[1]، مطرح‌شده ازسوی استفن والت،[2] چارچوبی مهم است برای تحلیل شکل‌گیری اتحادها و رفتار دولت‌ها؛ بر پایه این نظریه، دولت‌ها در سیاست خارجی خود نه صرفاً بر اساس توزیع قدرت، بلکه در پاسخ به سطح تهدید ادراک‌شده ازسوی بازیگران دیگر، اقدام به تشکیل اتحاد یا اتخاذ استراتژی‌های موازنه می‌کنند. برخلاف نظریه «موازنه قدرت» کنت والتز[3] که بر جلوگیری از هژمونی یک قدرت برتر تمرکز می‌کند، استفن والت استدلال می‌کند که دولت‌ها علیه تهدیدات غالب متحد می‌شوند، حتی اگر این تهدید از قدرتی غیرهژمونیک ناشی شود (Walt, 1987: 1). او اتحاد را رابطه‌ای رسمی یا غیررسمی میان دو یا چند دولت مستقل تعریف می‌کند که با تعهدات مشخص و تبادل منافع همراه است. این رویکرد، با تمرکز بر ادراک تهدید، رفتار دولت‌ها را در محیط آنارشیک نظام بین‌الملل تبیین می‌کند.

گرچه نظریه «موازنه تهدید» با نظریه «توازن قدرت» ارتباطی نزدیک دارد، می‌توان تفاوت‌های مهمی نیز با آن برشمرد. بر اساس نظریه توازن قدرت، کشورها در واکنش به افزایش قدرت دیگرانْ به ایجاد موازنه اقدام می‌کنند. اما هواداران نظریه موازنه تهدید می‌گویند متغیرهای دیگری که این نظریه در نظر می‌گیرد امکان تبیین نمونه‌هایی از توازن را فراهم می‌سازد که با نظریه توازن قدرت به‌آسانی تبیین‌پذیر نیست؛ بنابراین، نظریه تهدید عبارت است از تعمیم و تنقیح سودمند نظریه قدرت.

بر اساس چارچوب نظری موازنه تهدید، ترکیه می‌کوشد با ارزیابی دقیق قدرت نظامی، نیات سیاسی و موقعیت جغرافیایی روسیه و ناتو، سیاست خارجی خود را به‌گونه‌ای طراحی و اجرا کند که از تهدیدات احتمالی بکاهد و توازن قوا را در منطقه حفظ کند. این رویکرد امکان تحلیل ساختارمند و عمیق تعاملات پیچیده امنیتی ترکیه با هر دو بازیگر را فراهم می‌سازد و نشان می‌دهد چگونه کشورها با ترکیب ملاحظات تهدید واقعی و ادراک‌شده، استراتژی‌های چندوجهی خود را شکل می‌دهند. مطالعه چرخش ژئوپلیتیکی ترکیه، به‌ویژه پس‌از جنگ اوکراین (۲۰۲۵-۲۰۲۲)، روشن می‌سازد که دولت آنکارا- با بهره‌گیری

1. Balance of Threat
2. Stephen M. Walt
3. Kenneth Waltz

از ابزارهـای دیپلماتیـک، اقتصـادی، نظامـی و همچنیـن نقـش میانجیگرانـه در مذاکـرات- توانسـته اسـت جایگاهـی کلیـدی و نسـبتاً مسـتقل از خـود را در محیـط پرتنـش دریـای سـیاه و خاورمیانـه تثبیـت کنـد. ایـن تحلیـل همچنیـن نشـان می‌دهـد کـه موازنـه تهدیـد چارچوبـی کارآمـد را بـرای فهـم تصمیم‌گیری‌هـای سیاسـت خارجـی در شـرایط رقابـت میـان قدرت‌هـای بـزرگ فراهـم آورده اسـت و اسـتفاده از آن امـکان می‌دهـد تعامـلات پیچیـده امنیتـی میـان دو کشـور را بـا نگاهـی سـاختارمند و مبتنی‌بـر درک تهدیـدات واقعـی و ادراک‌شـده تبییـن کـرد.

به بـاور والـت، کشـورها صرفـاً بـر پایـه توازن قوا عمـل نمی‌کننـد، بلکـه توازن تهدیـد را ملاک قـرار می‌دهنـد. به عبـارت دیگـر، زمانـی کـه تهدیـدی احسـاس شـد، کشـورها یـا می‌کوشـند در مقابـل آن توازن برقـرار سـازند یـا اینکـه بـه کشـور تهدیدکننـده ملحـق شـوند. منظـور وی از تهدیـد فقـط بـه میـزان قـدرت دولـت بسـتگی نـدارد، بلکـه برداشـتی اسـت کـه دولت‌هـا در روابـط خـود از تهدیـد دارنـد. در نظریـه موازنـه تهدیـد، توزیـع تهدیدهـا- شـامل توانایی‌هـا، نزدیکـی جغرافیایـی، قـدرت تهاجمـی، نیت‌هـا و هدف‌هـا- در شـکل‌گیری اتحـاد اهمیـت دارنـد.

نظریـه موازنـه تهدیـد بـا نقدهایـی نیـز مواجـه بـوده اسـت. کیوهـان[1] اسـتدلال می‌کنـد کـه نظریـه والـت نیازمنـد اطلاعـات دقیـق دربـاره ادراکات تصمیم‌گیرنـدگان اسـت، کـه امـکان دارد در عمـل دشـوار باشـد (Keohane, 1988: 172). اگرچـه نظریـه «موازنـه تهدیـد» والـت توضیـح می‌دهـد دولت‌هـا چگونـه بـر اسـاس ادراک تهدیـد (نـه صرفـاً قـدرت) ائتلاف‌هـا و جهت‌گیری‌هـای امنیتـی را تنظیـم می‌کننـد، بـرای فهـم رفتـار ترکیـه در جنـگ اوکرایـن بایـد بـه متغیرهـای میانجـی نیـز توجـه کـرد. در یـک خوانـش نئورئالیسـتی نوکلاسـیک، ادراک نخبـگان تصمیم‌گیـر، ملاحظـات سیاسـت داخلـی و ظرفیت‌هـای نهـادی بـر نحـوه ترجمـه تهدیدهـای بیرونـی بـه سیاسـت خارجـی اثـر می‌گذارنـد. از ایـن منظـر، موازنه‌سـازی آنکارا محصـول ترکیـب فشـارهای سـاختاری (روسـیه/ ناتـو)، وابسـتگی‌های اقتصـادی و محاسـبات افـراد دربـاره هزینه‌هـای هم‌سـویی کامـل بـا هریـک از دو قطـب اسـت.

1. Keohane

نمودار ۱. مدل تحلیلی پژوهش بر اساس نظریه موازنه تهدید استفن والت

«نمودار ۱» مدل تحلیلی پژوهش را بر اساس نظریه موازنه تهدید استیون والت نشان می‌دهد. در این چارچوب، جنگ اوکراین، به‌عنوان بستر تشدید رقابت ژئوپلیتیکی میان روسیه و ناتو، محیط تهدیدآمیزی را برای ترکیه ایجاد کرده است. ترکیه این تهدیدات را بر پایه عواملی چون توانایی نظامی، نزدیکی جغرافیایی، قدرت تهاجمی و نیات بازیگران درک کرده و راهبردی چندوجهی را در سیاست خارجی خود پیش گرفته است. این راهبرد شامل دیپلماسی فعال، حفظ روابط اقتصادی و انرژی با روسیه، تقویت همکاری‌های نظامی با ناتو، ایفای نقش میانجیگرانه و بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیکی دریای سیاه است. پیامد این رویکرد نیز مدیریت تهدیدات، تقویت جایگاه ژئوپلیتیکی و امنیتی ترکیه و حفظ استقلال نسبی این کشور در معادلات منطقه‌ای است.

ج) یافته‌ها و تحلیل

۱. راهبردها و سیاست‌های محوری ترکیه در بازه (۲۰۲۲-۲۰۲۵)

در بازه زمانی ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۵، ترکیه با موقعیت ژئوپلیتیکی حساس در دریای سیاه و خاورمیانه، استراتژی‌های چندوجهی موازنه تهدید را در تعامل با روسیه و ناتو به کار گرفته

است. این رویکرد نه‌تنها به حفظ استقلال استراتژیک ترکیه کمک کرده، بلکه زمینه‌های تقویت نفوذ منطقه‌ای و بازیگری مستقل آن را نیز فراهم ساخته است. از منظر تحلیلگران روابط بین‌الملل، این سیاست‌ها نشان‌دهنده گذار ترکیه از رویکردی فرصت‌طلبانه به هم‌گرایی هوشمندانه‌تر با اتحاد ترانس‌آتلانتیک است؛ یعنی جایی که ترکیه با ارزیابی دقیق تهدیدات ناشی از روسیه ـ ازجمله نزدیکی جغرافیایی، توانمندی‌های نظامی و نیات سیاسی ـ به‌طور هدفمند ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی، نظامی و قدرت نرم را به کار می‌گیرد تا حداکثر منافع ملی و امنیتی خود را تأمین کند.

- **دیپلماسی و میانجیگری**

در بحران اوکراین، ترکیه نقش میانجی ایفا کرده است تا ابزاری باشد برای افزایش اعتبار بین‌المللی‌اش. ترکیه کوشیده در همه زمینه‌های این جنگ، نقش متوازنی داشته باشد. به همین دلیل، در حوزه سیاسی، ترکیه در مجامع بین‌المللی، روسیه را محکوم کرده است و جنگ درگرفته را ناپذیرفتنی می‌داند؛ اما درواقع، در جایگاه میانجی، روابط گسترده‌ای با دو طرف نزاع دارد (هلالت و حکیم، ۱۴۰۲: ۱۷۶). این کشور با میزبانی مذاکرات استانبول در ۲۰۲۲ و تسهیل توافق کریدور غلات، توانسته است خود را یک بازیگر ضروری در حل مناقشات منطقه‌ای معرفی کند. این رویکرد ترکیه را در موقعیت یک قدرت میانجی قرار می‌دهد که نه‌تنها تنش‌ها را کاهش می‌دهد، بلکه اهرم‌هایی برای مذاکره با غرب ایجاد می‌کند. برای مثال، ترکیه با حمایت از عضویت اوکراین در ناتو، سعی در مقابله با نفوذ روسیه دارد، درحالی‌که روابط دیپلماتیک با مسکو را حفظ می‌کند تا از تشدید تهدیدات جلوگیری کند (Kınıklıoğlu, 2006: 87). این تعادلْ ترکیه را قادر ساخته است تا از فرصت‌های دیپلماتیک برای تقویت جایگاه خود در جنوب جهانی بهره ببرد، جایی که میانجیگری‌اش به‌مثابه نمادی از استقلال عمل می‌کند.

تعادل ظریف مذکور در سیاست خارجی ترکیه نه‌تنها در قالب استراتژی دفاعی عمل می‌کند، بلکه سازوکاری هوشمند برای توزیع ریسک‌ها دربرابر فشارهای خارجی تلقی می‌شود. در فضای ژئوپلیتیکی پرتلاطم کنونی، جایی که بازیگران بزرگ با تهدیدات متنوعی روبه‌رویند، ترکیه با حفظ فاصله‌ای محاسبه‌شده از هر دو سوی مناقشه عملاً به‌دنبال خنثی‌سازی تمرکز تهدیدات بر مرزهای خود است. این رویکرد از ارزیابی دقیق

از سطوح تهدیدات منطقه‌ای سرچشمه می‌گیرد و اجازه می‌دهد تا آنکارا، بدون وابستگیِ بیش‌ازحد به یکی از قطب‌ها، اهرم‌های لازم را برای مانور دربرابر چالش‌های امنیتی حفظ کند. درنتیجه، میانجیگری ترکیه فقط به کاهش تنش‌های فوری کمک نمی‌کند، بلکه زمینه‌ساز تقویت اتحادهای انعطاف‌پذیر است، یعنی وضعیتی که تهدیداتِ بالقوهٔ قدرت‌های رقیب- به‌جای ایجاد انزوا- به فرصتی برای توازن‌سازی تبدیل می‌شوند. درنهایت، این راهبرد، ترکیه را در جایگاه بازیگری مستقل در نظام بین‌الملل تثبیت می‌کند، بازیگری که می‌تواند تهدیدات را مدیریت کند و به ابزارهایی برای پیشرفت دیپلماتیک بدل سازد.

- **روابط اقتصادی و انرژی با روسیه**

روابط روسیه-ترکیه مسیر پُرفرازونشیبی را پیموده است. بااین‌حال، روی کار آمدن پوتین نقطه‌عطفی در گسترش روابط اقتصادی دو کشور بود. پوتین ترکیه را شریک سنتی و مهم اعلام و تمایل خود را برای ارتقای روابط به سطح مشارکت استراتژیک ابراز کرد. به‌این‌ترتیب، سطح تجارت و مبادلات اقتصادی دوجانبه ترکیه و روسیه بسیار افزایش یافت. برای مثال، بین دو کشور قراردادی درخصوص احداث نیروگاه هسته‌ای در منطقه آک کویو به امضا رسید که در اکتبر سال ۲۰۱۰ میلادی اجرایی شد (روحی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۱).

در بُعد اقتصادی، تداوم تعامل با روسیه برای ترکیه، به‌ویژه در حوزه انرژی و گردشگری، کارکرد کاهنده ریسک داشت و به سیاست خارجی امکان می‌داد هزینه‌های هم‌سویی کامل با غرب یا روسیه را مدیریت کند. بااین‌حال، همین پیوند اقتصادی ظرفیت آسیب‌پذیری را نیز افزایش می‌دهد؛ زیرا هرگونه تشدید تحریم‌ها یا اختلال در مسیرهای انرژی می‌تواند به‌سرعت به اقتصاد ترکیه منتقل شود. بنابراین، در چارچوب موازنه تهدید، رابطه اقتصادی با روسیه یک ابزار منعطف برای تأمین نیازهای فوری و حفظ قدرت چانه‌زنی دربرابر ناتو و مسکو تلقی می‌شود.

روابط اقتصادی ترکیه با روسیه، به‌ویژه در حوزه انرژی، بخشی کلیدی از استراتژی موازنه است. ترکیه با ادامه پروژه‌هایی مانند خط لوله ترک‌استریم و افزایش تجارت دوجانبه به بیش‌از ۶۰ میلیارد دلار در ۲۰۲۲، وابستگی اروپا به انرژی روسیه را مدیریت و خود را در جایگاه هاب انرژی منطقه‌ای تثبیت کرده است. می‌توان گفت به‌مثابه ابزاری استراتژیک، روابط

اقتصادی ترکیه با روسیه افزون‌بر کاهش ریسک‌های اقتصادی داخلی، اهرمی برای مقابله با فشارها و تحریم‌های غرب در اختیار آنکارا قرار داده است.

رفتار ترکیه را در چارچوب نظریه تهدید می‌توان فهم کرد: این کشور با اتخاذ سیاستی منعطف و نپیوستن به تحریم‌ها علیه روسیه، درصدد کاهش تهدیدهای اقتصادی و ژئوپلیتیکی علیه خود است و می‌کوشد تعادل منافع داخلی و فشارهای بین‌المللی را حفظ کند؛ به عبارتی، ترکیه با نپیوستن به تحریم‌ها علیه روسیه، منافع اقتصادی خود را اولویت‌بندی کرده است. بااین‌حال، زیر فشار غرب، ترکیه از سپتامبر ۲۰۲۳، سیاست خود را به‌تدریج تعدیل کرده، محدودیت‌هایی را در صادرات مجدد کالاهای تحریم‌شده به روسیه اعمال کرده است. این تغییر تدریجی نشان‌دهنده توانمندی آنکارا در مدیریت هم‌زمان تهدیدهای اقتصادی و سیاسی و انعطاف استراتژیک در مواجهه با محیط بین‌المللی پیچیده است.

خلاصه آنکه دولت آنکارا، با بهره‌گیری از روابط اقتصادی با روسیه و بحران اوکراین، توانسته است به موقعیتی مقاوم و پویا در عرصه منطقه‌ای دست یابد. از منظر نظریه تهدید، این کشور، با کاهش آسیب‌پذیری خود دربرابر فشارهای خارجی و نیز تنوع‌بخشی به شرکای تجاری، امنیت اقتصادی و انرژی خود را تقویت می‌کند و بر نفوذ ژئوپلیتیکی‌اش می‌افزاید؛ به سخن دیگر، روابط استراتژیک با روسیه به ترکیه امکان می‌دهد تهدیدهای بالقوه را به فرصت مبدل سازد و خود را در جایگاه بازیگری مستقل و مقاوم در نظام بین‌الملل تثبیت کند.

- **تعاملات نظامی با ناتو**

ترکیه، به‌عنوان عضو ناتو، تعاملات نظامی‌اش را برای تقویت امنیت جمعی افزایش داده است. دولت آنکارا با مشارکت در عملیات ناتو و تأمین بودجه، تعهد خود را نشان داده، اما خرید سامانه اس-۴۰۰ از روسیه و تأخیر در عضویت سوئد و فنلاند بیانگر تلاش برای حفظ استقلال استراتژیک است. این اقداماتْ ترکیه را به قدرتی متوسط تبدیل کرده که با ارزیابی تهدیدات روسیه، ازجمله قابلیت‌های تهاجمی در دریای سیاه، به‌سوی هم‌گرایی بیشتر با ناتو حرکت می‌کند، اما بدون از دست دادن اهرم‌های مذاکراتی خود، ازجمله دریافت جنگنده‌های اف-۱۶، همچنان درپی حفظ توازن میان شرق و غرب

است. ترکیه همچنین با تأمین پهپادهای بایراکتار برای اوکراین، نقش حمایتی خود را برجسته ساخته است.

یکی از مصادیق روشن «موازنه‌سازی» در تعامل با ناتو، تبدیل پرونده‌های امنیتی ناتو به اهرم چانه‌زنی برای تأمین اولویت‌های داخلی و منطقه‌ای ترکیه به‌ویژه در موضوعات مرتبط با گسترش ناتو و حساسیت‌های امنیتی آنکاراست. در این چارچوب، ترکیه ضمن حفظ عضویت و پرهیز از گسست راهبردی با غرب، تلاش کرد هزینه‌های موازنه با روسیه را ازطریق امتیازگیری سیاسی- امنیتی از متحدان کاهش دهد. نتیجهٔ این الگو افزایش قدرت مانور کوتاه‌مدت است، اما هم‌زمان می‌تواند به فرسایش اعتماد و شکل‌گیری ادراک «شریک پیش‌بینی‌ناپذیر» در میان برخی اعضای ناتو بینجامد.

این تعاملاتْ ترکیه را قادر ساخته است تا تهدیدات روسیه را موازنه کند و جایگاه خود را در اتحاد تقویت سازد. البته در ابعاد نظامی و امنیتی، مناسبات روسیه و ترکیه، به‌علت تحولات دو دهه گذشته، در معرض عوامل تأثیرگذار مهمی قرار گرفته است. ازجمله: رخداد ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱؛ تداوم مناقشه قره‌باغ میان ارمنستان و آذربایجان؛ تغییر حکومت طالبان در افغانستان؛ اشغال عراق به‌دست آمریکا؛ جنگ آگوست ۲۰۰۸ میان روسیه و گرجستان؛ تیرگی روابط آنکارا و تل‌آویو؛ مسئله هسته‌ای ایران؛ وقوع تحولات انقلابی در کشورهای غرب آسیا و شمال آفریقا؛ و همچنین بحران سوریه. افزون‌بر این، جنگ روسیه- اوکراین، بحران غزه پس‌از ۷ اکتبر و جنگ ۱۲روزه اسرائیل علیه ایران ائتلاف‌های سیاسی منطقه را دگرگون کرده است.

روابط ترکیه-روسیه در جنگ اوکراین با وجود تنش‌های امنیتی و کاهش اعتماد، به‌دلیل موازنه تهدید حفظ شد؛ ترکیه ازطریق میانجیگری و تبادل اسرا به مدیریت روابط پرداخت و این کار به کاهش وابستگی اقتصادی کمک کرد. این رویکرد، ترکیه را از انزوا در ناتو نجات داد .(Gaber, 2024) در دوره جنگ اوکراین، ترکیه، با حفظ روابط دیپلماتیک با مسکو و هم‌زمان عضویت در ناتو، سیاست «موازنه تهدید» را به‌عنوان راهبرد اصلی پیش برد. این رویکرد، ترکیه را از تبدیل شدن به میدان جنگ نیابتی نجات داد و امکان بهره‌برداری هم‌زمان از انرژی روسی و ناتو را فراهم کرد (Öztürk and Ayaydın, 2025). حفظ تعادل با ناتو در کنار نزدیکی به روسیه ترکیه را با هزینه‌هایی نظیر کاهش اعتماد متحدان غربی و ریسک امنیتی در دریای سیاه مواجه کرد، اما هم‌زمان از فرصت‌های اقتصادی (صادرات سلاح به

اوکراین) سود برد. این موازنه، قدرت مانور آنکارا را در منطقه حفظ کرد (Tol, 2026).

- **بهره‌گیری از موقعیت استراتژیک در دریای سیاه**

موقعیت ترکیه در دریای سیاه، با کنترل تنگه‌های بسفر و داردانل، آن را به یک بازیگر تنظیم‌کننده تبدیل کرده است. ترکیه با اجرای کنوانسیون مونترو در ۲۰۲۲، دسترسی کشتی‌های جنگی را محدود کرد و بدین‌ترتیب، جلوی تشدید تنش‌ها را گرفت. این استراتژی ترکیه را در مرکز معادلات منطقه‌ای قرار می‌دهد، یعنی جایی که با تقویت حضور نظامی خود و همکاری با کشورهای ساحلی مانند اوکراین، به‌دنبال کاهش نفوذ روسیه است. برای نمونه، ترکیه با عملیات مین‌روبی در دریای سیاه و ابتکارات با رومانی و بلغارستان، امنیت منطقه را مدیریت می‌کند (Aydın, 2004: 258). این رویکرد تهدیدات جغرافیایی را خنثی می‌کند و فرصت‌هایی برای ترکیه ایجاد می‌کند تا نقش رهبری در دریای سیاه را بر عهده گیرد و تعادل قدرت را به نفع خود تغییر دهد. در کنار این اقدامات، همکاری نزدیک با کشورهای ساحلی برای پاک‌سازی مین‌ها، تأمین امنیت مسیرهای تجاری و حفاظت از زیرساخت‌های انرژی، به ترکیه امکان داده است تا نفوذ قدرت‌های رقیب را کاهش دهد و بر عمق استراتژیک خود بیفزاید. این رویکرد تهدیدات جغرافیایی را مدیریت می‌کند و فرصت‌هایی را به وجود می‌آورد تا ترکیه به‌مثابه محور امنیت دریای سیاه مطرح شود و موازنه قدرت را به‌سوی منافع خود سوق دهد.

- **استفاده از قدرت نرم و ابزارهای غیرنظامی**

داوود اوغلو رفتار جدید سیاست خارجی ترکیه را پیگیری مشکلات صفر با همسایگان، حداکثرسازی منافع با آن‌ها و پذیرش یک گفتمان و سبک دیپلماتیک جدید با به‌کارگیری ابزارهای جدید عنوان می‌کند. افزون‌بر این، چنین سیاستی زمینه‌ساز افزایش نقش میانجیگرانه ترکیه، گسترش نفوذ اقتصادی و تقویت روابط دوجانبه با کشورهای پیرامونی شد. این رویکرد همچنین امکان مانور سیاسی بیشتری را دربرابر قدرت‌های بزرگ فراهم آورده و ظرفیت این کشور را برای تبدیل شدن به بازیگری مؤثر در نظام بین‌الملل ارتقا داده است.

در دوره جدیدتر نیز بخش مهمی از کارکرد قدرت نرم ترکیه ذیل دیپلماسی عمومی، روایت‌سازی و مدیریت تصویر بین‌المللی کشور پیگیری شده است. ابراهیم کالین با تأکید بر نقش مؤلفه‌های هویتی و فرهنگی در سیاست خارجی و اهمیت تولید روایت در

تعامل با مخاطبان خارجی، این حوزه را به سطحی بالاتر از ابزارهای صرفاً تبلیغاتی پیوند می‌دهد (Kalın, 2007). ازسوی‌دیگر، هاکان فیدان- در تبیین چشم‌انداز سیاست خارجی ترکیه در دوره «قرن ترکیه»- بر انعطاف‌پذیری، استقلال تصمیم‌گیری و هماهنگی ابزارهای دیپلماتیک، امنیتی و اقتصادی برای پیشبرد منافع ملی تأکید می‌کند (Fidan, 2023). درنتیجه، در این چارچوب، قدرت نرم بخشی از بسته سیاستی ترکیه برای افزایش قدرت چانه‌زنی و حفظ فضای مانور در محیط امنیتی پیچیده جنگ اوکراین و رقابت روسیه و ناتو ارزیابی می‌شود.

قدرت نرم ترکیه در سال‌های اخیر به یکی از ابزارهای اصلی سیاست خارجی این کشور تبدیل شده است. سازمان‌هایی مانند تی‌کا با اجرای برنامه‌های توسعه‌ای، آموزشی و فرهنگی در کشورهای مختلف بستر لازم را برای افزایش نفوذ آنکارا فراهم کرده‌اند. این اقدامات شامل ساخت زیرساخت‌ها، تأسیس مراکز آموزشی و فرهنگی، دادن کمک‌های بشردوستانه و حمایت از پروژه‌های اجتماعی بسیاری از کشورها بوده است؛ این امر به بهبود وجهه بین‌المللی ترکیه کمک کرده و آن را بازیگری خیرخواه و مسئول در نظام جهانی شناسانده است .این مسئله موجب شده ترکیه، ازطریق ابزارهای نرم، پیوندهای اقتصادی و فرهنگی خود را گسترش دهد و در مناطقی که رقابت ژئوپلیتیکی شدت گرفته است، جایگاهی تثبیت‌شده پیدا کند؛ درنتیجه، قدرت نرم مکمل نفوذ سیاسی و اقتصادی این کشور بوده، موجب افزایش امکان ایجاد ائتلاف‌ها و همکاری‌های بلندمدت برای آنکارا شده است.

این ابزارها مکمل سیاست‌های سخت‌افزاری هستند و ترکیه را قادر می‌سازند تا در مناطقی مانند آفریقا و آسیای مرکزی، نفوذ خود را افزایش دهد، درحالی‌که با ترویج زبان ترکی و بازسازی آثار عثمانی، پیوندهای فرهنگی را عمق می‌بخشد. برای مثال، در افغانستان پس‌از ۲۰۲۱، تی‌کا پروژه‌های آموزشی را ادامه داد که به حفظ نفوذ ترکیه کمک کرد. این استراتژی، ترکیه را در موقعیت بازیگری چندبعدی قرار می‌دهد که با قدرت نرم، به موازنه تهدیدات ایدئولوژیک روسیه می‌پردازد و نفوذ بلندمدت خود را تضمین می‌نماید. به‌طور کلی، سیاست‌های ترکیه در این مقطع نشان‌دهنده راهبردی هوشمندانه برای مدیریت تهدیدات محیطی و بهره‌گیری از فرصت‌های قدرت‌سازی است. این کشور ـ با تلفیق ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی و نظامی ـ سطح آسیب‌پذیری خود را کاهش داده و توانسته است توازن مطلوبی میان بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای پدید آورد. این

رویکرد جایگاه ترکیه را در معادلات ژئوپلیتیکی ارتقا داده و آن را به کنشگری پویا و اثرگذار در روندهای امنیتی و سیاسی منطقه بدل کرده است.

جدول ۱. راهبردها و سیاست‌های محوری ترکیه در بازه (۲۰۲۲-۲۰۵۲)

حوزه	اقدامات و سیاست‌ها	هدف/اثر استراتژیک	ابزارها و مکانیسم‌ها
دیپلماسی و میانجیگری	میزبانی مذاکرات استانبول، تسهیل توافق کریدور غلات، حمایت محدود از عضویت اوکراین در ناتو، حفظ روابط با روسیه	کاهش تنش‌ها، افزایش اعتبار بین‌المللی، ایجاد اهرم‌های مذاکره با غرب، تقویت نقش میانجی	ابزارهای دیپلماتیک، مذاکرات بین‌المللی، حفظ تعادل میان بازیگران متخاصم
اقتصاد و انرژی	گسترش تجارت دوجانبه با روسیه، پروژه ترک‌استریم، مدیریت صادرات کالاهای تحریم‌شده، حفظ روابط اقتصادی با مسکو	کاهش ریسک اقتصادی داخلی، مدیریت وابستگی اروپا به انرژی روسیه، افزایش قدرت چانه‌زنی در برابر فشارهای غربی	ابزارهای اقتصادی، پروژه‌های زیرساختی، روابط تجاری استراتژیک
تعاملات نظامی و امنیتی	مشارکت در عملیات ناتو، خرید سامانه اس-۴۰۰، تأمین پهپادهای بایرکتار، تأخیر در عضویت سوئد و فنلاند، اعمال کنوانسیون مونترو	افزایش قدرت بازدارندگی، مدیریت تهدیدات روسیه، حفظ استقلال استراتژیک، تقویت جایگاه در اتحاد	ابزارهای نظامی، تهدید متوازن، توان بازدارندگی، قابلیت مانور در چارچوب ناتو
موقعیت استراتژیک در دریای سیاه	کنترل تنگه‌های بسفر و داردانل، عملیات مین‌روبی، همکاری با کشورهای ساحلی مانند اوکراین، رومانی و بلغارستان	کاهش نفوذ روسیه، مدیریت تهدیدات جغرافیایی، تثبیت نقش رهبری منطقه‌ای	حضور نظامی، اقدامات امنیتی و دفاعی، همکاری‌های منطقه‌ای
قدرت نرم و ابزارهای غیرنظامی	فعالیت‌های تی‌کا در آموزش، زیرساخت، پروژه‌های فرهنگی و بشردوستانه، ترویج زبان و فرهنگ ترکی، نفوذ در آفریقا و آسیای مرکزی	تقویت نفوذ سیاسی و فرهنگی، موازنه تهدیدات ایدئولوژیک، ایجاد ائتلاف‌ها و همکاری‌های بلندمدت	ابزارهای نرم، دیپلماسی فرهنگی، برنامه‌های آموزشی و توسعه‌ای، نفوذ اقتصادی و فرهنگی

«جدول ۱» تصویری منسجم و ساختارمند از راهبردها و سیاست‌های ترکیه در بازه زمانی ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۵ ارائه و نشان می‌دهد که این کشور چگونه با بهره‌گیری هم‌زمان از ابزارهای دیپلماسی، اقتصادی، نظامی و نرم، تهدیدات ادراک‌شده را مدیریت کرده است. تمرکز بر پنج حوزه اصلی ـ دیپلماسی و میانجیگری؛ اقتصاد و انرژی؛ تعاملات نظامی و امنیتی؛ موقعیت استراتژیک در دریای سیاه؛ و قدرت نرم ـ امکان بررسی دقیق تأثیر هر اقدام بر امنیت و نفوذ ژئوپلیتیکی ترکیه را فراهم می‌کند.

ترکیه با اجرای سیاست‌های چندوجهی، هم‌زمان استقلال استراتژیک خود را حفظ کرده و از فرصت‌های بحران‌ها برای تقویت جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی بهره برده است. تلفیق ابزارهای سخت و نرم- شامل حضور نظامی، پروژه‌های انرژی و قدرت نرم فرهنگی- نشان‌دهنده رویکرد هوشمندانه برای موازنه تهدید و انعطاف‌پذیری آنکارا در محیطی آنارشیک و پرتنش است. «جدول ۱» نشان می‌دهد که ترکیه توانسته است با مدیریت هم‌زمان تهدیدات و فرصت‌ها، خود را در جایگاه یک قدرت متوسط اثرگذار و متوازن‌کننده تثبیت کند و نقشش را در معادلات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای ارتقا بخشد.

- **تحلیل چگونگی اجرای استراتژی موازنه تهدید**

در چارچوب نظریه موازنه تهدید، ترکیه به‌عنوان یک قدرت متوسط، با ارزیابی دقیق تهدیدات ادراک‌شده ناشی از تقابل روسیه و ناتو، استراتژی‌های چندوجهی را برای حفظ امنیت و تقویت جایگاه ژئوپلیتیکی خود اجرا کرده است. این استراتژی بر اساس عوامل کلیدی مانند قدرت کل، نزدیکی جغرافیایی، قابلیت‌های تهاجمی و نیت‌های ادراک‌شده است (Walt, 1987). در محیط پرتنش دریای سیاه و خاورمیانه، سیاست‌های دولت آنکارا این کشور را به‌سوی ایجاد موازنه دربرابر تهدید غالب، یعنی روسیه، هدایت کرده است، بدون آنکه موقعیت و همکاری‌های آن با ناتو به خطر بیفتد. این رویکرد ترکیه را از سطح بازیگر فرصت‌طلب به میانجی استراتژیک تبدیل کرده، میانجی‌ای که با بهره‌گیری هم‌زمان از ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی و نظامی توانسته است تهدیدات را مدیریت و بحران‌های منطقه‌ای را به فرصت‌هایی برای تقویت منافع ملی خود بدل کند.

ترکیه روسیه را به‌دلیل نزدیکی جغرافیایی و اقدامات تهاجمی، تهدیدی مستقیم شناخته و از همین روی، حمایت‌های محدود و هدفمند از اوکراین را افزایش داده است؛

در همین حال، روابط اقتصادی‌اش را با مسکو حفظ کرده است تا از تشدید تنش‌ها جلوگیری کند. این تعادل هوشمندانه انعطاف‌پذیری ترکیه را در نظام بین‌الملل آنارشیک نشان می‌دهد؛ یعنی نظامی که در آن، امنیت نسبی اولویت دارد و اتحادها و همکاری‌ها بر اساس تهدیدات ادراک‌شده شکل می‌گیرند.

تحولات پس‌از جنگ اوکراین نشان می‌دهد که موازنه تهدید در عمل به بازتنظیم ائتلاف‌ها و الگوهای هم‌سویی نیز منجر می‌شود. احیای کارکرد امنیتی ناتو، گسترش همکاری‌های دفاعی و افزایش حساسیت به امنیت دریای سیاه، محیطی را پدید آورد که در آن، ترکیه کوشید ضمن حفظ جایگاه خود در اتحاد غربی، از گرفتار شدن در یک هم‌سویی سخت و بازگشت‌ناپذیر پرهیز کند. در همین چارچوب، آنکارا تلاش کرد با بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیکی خود، هم در ساختارهای امنیتی غرب باقی بماند و هم ازطریق حفظ ارتباط با روسیه، دامنه مانور راهبردی خویش را محدود نکند؛ بنابراین، موازنه تهدید درخصوص ترکیه به صورت راهبردی برای تنظیم مجدد سطح و نوع هم‌سویی با هریک از آن‌ها عمل کرد.

در حوزه دیپلماسی، ترکیه با اتخاذ نقش میانجیگر توانسته است ابزار مهمی برای اجرای موازنه تهدید در اختیار داشته باشد. با میزبانی مذاکرات استانبول در مارس ۲۰۲۲ و تسهیل توافق کریدور غلات در جولای همان سال، آنکارا خود را بازیگری بی‌طرف اما مؤثر در معادلات منطقه‌ای معرفی کرده است.

در سطح عملیاتی، برجسته‌ترین مصداق موازنه‌سازی ترکیه در جنگ اوکراین را می‌توان در «ابتکار غلات دریای سیاه» مشاهده کرد؛ این ابتکار مستلزم حفظ کانال گفت‌وگو با روسیه و اوکراین، هماهنگی امنیتی با سازمان ملل و مدیریت حساسیت‌های ناتو بود. آنکارا، ازطریق میزبانی و تسهیل مذاکرات، هم از تشدید ناامنی غذایی و فشارهای اقتصادی بر اروپا کاست و هم خود را در جایگاه بازیگر میانی تثبیت کرد. این پرونده نشان می‌دهد میانجیگری برای ترکیه سازوکار اجرایی «موازنه تهدید» در قالب دیپلماسی چندسطحی و مدیریت هم‌زمان منافع متعارض بود.

ترکیه در قالب بازیگر میانی فعال عمل کرد و با مذاکرات مستقیم با پوتین و زلنسکی، نقش میانجیگری خود را تقویت ساخت؛ این رویکرد به کاهش فشارهای اقتصادی در ناتو نیز کمک کرد. تحلیل‌های اخیر نشان می‌دهد این نقش ترکیه را به «قدرت فرصت‌طلب سازگار» تبدیل کرده است (Karakullukcu, 2025).

این اقدامات نه‌تنها فشار روسیه را ازطریق حمایت غیرمستقیم از اوکراین مدیریت می‌کند، بلکه اهرم‌های سیاسی درخور توجهی برای تعامل با غرب فراهم می‌آورد. درواقع، ترکیه، با حفظ روابط متوازن با هر دو طرف، تهدیدات را کاهش داده و هم‌زمان نفوذ خود را در جنوب جهانی و عرصه بین‌المللی تقویت کرده است. برای نمونه، در سال ۲۰۲۳، ترکیه با تمدید توافق غلات به مدیریت امنیت غذایی جهانی پرداخت و درعین‌حال، از اعمال تحریم‌های غربی علیه روسیه خودداری کرد؛ این امر تعادل را دربرابر نیت‌های تهاجمی روسیه نگه داشت. افزون‌بر این، ترکیه با استفاده از کنوانسیون مونترو در فوریه ۲۰۲۲، دسترسی کشتی‌های جنگی روسیه به دریای سیاه را محدود کرد؛ این اقدام به‌طور مستقیم قابلیت‌های تهاجمی مسکو را خنثی کرد، بدون آنکه تعهدات ناتو را نقض کند (Morgado and Varga, 2025: 12).

در بُعد اقتصادی و انرژی، ترکیه روابط خود با روسیه را در قالب بخشی از استراتژی (راهبرد) موازنه تهدید گسترش داده است. با افزایش حجم تجارت دوجانبه به بیش‌از ۵۰میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ و ادامه پروژه‌هایی مانند خط لوله ترک‌استریم، ترکیه وابستگی اروپا به انرژی روسیه را مدیریت و خود را در جایگاه هاب انرژی منطقه‌ای تثبیت کرده است. این روابط ریسک‌های اقتصادی داخلی ترکیه را کاهش می‌دهد و اهرمی برای مقابله با فشارهای غربی فراهم می‌کند، جایی که ترکیه با نپیوستن به تحریم‌ها، منافع خود را اولویت‌بندی کرده است. بااین‌حال، زیر فشار ناتو، ترکیه از سپتامبر ۲۰۲۳، ایجاد محدود بر صادرات کالاهای تحریم‌شده به روسیه را آغاز کرد، امری که نشان‌دهنده تعدیل تدریجی در رویکرد آن است (Lechner, 2024: 82). این سیاست، ترکیه را در موقعیت یک بازیگر اقتصادی مقاوم قرار می‌دهد که از بحران اوکراین برای تنوع‌بخشی به شرکای تجاری بهره می‌برد، درحالی‌که تهدید قدرت کل روسیه را با حفظ روابط اقتصادی موازنه می‌کند.

درزمینهٔ نظامی، ترکیه تعاملات خود با ناتو را برای تقویت امنیت جمعی افزایش داده، اما با خرید سامانه اس-۴۰۰ از روسیه، استقلال استراتژیک خود را حفظ کرده است. ترکیه، با تأمین پهپادهای بایرکتار برای اوکراین در سال ۲۰۲۲، نقش حمایتی ایفا کرده و قابلیت‌های تهاجمی روسیه را در میدان جنگ کاهش داده است. این اقدامات ترکیه را به یک قدرت متوسط تبدیل کرده که با ارزیابی تهدیدات روسیه، به‌سوی هم‌گرایی بیشتر با ناتو حرکت می‌کند، اما بدون از دست دادن اهرم‌های مذاکراتی. برای مثال، ترکیه با تأخیر در عضویت سوئد و فنلاند در ناتو تا ژانویه ۲۰۲۴، مذاکرات برای دریافت جنگنده‌های اف-

۱۶ را پیش برد. این روند نشان می‌دهد که ترکیه، با بهره‌گیری از ابزارهای اهرمی خود، قادر است اهداف امنیتی و دفاعی‌اش را در چارچوب ناتو پیش ببرد و درعین‌حال، تهدیدات ادراک‌شده ازسوی روسیه را مدیریت کند. درواقع، این سیاست ترکیه را به بازیگری تبدیل کرده است که می‌تواند میان تعهدات ائتلافی و ملاحظات منطقه‌ای تعادل برقرار سازد، به‌گونه‌ای که از یک سو نفوذش را در تصمیم‌گیری‌های ناتو تقویت می‌سازد و از سوی دیگر، با حفظ قدرت بازدارندگی دربرابر روسیه، امنیت ملی و منافع ژئوپلیتیکی خود را تضمین می‌کند. این استراتژی نمونه‌ای بارز از اعمال موازنه تهدید ازطریق ابزارهای دیپلماتیک و نظامی است که ترکیه را بازیگری انعطاف‌پذیر و هوشمند در نظام بین‌الملل معرفی می‌کند.

این استراتژی را می‌توان نمونه‌ای از توازن‌گرایی منفعت‌محور توصیف کرد. ترکیه با حمایت نظامی محدود از اوکراین در چارچوب همکاری‌های ناتو، درحالی‌که روابط اقتصادی و دیپلماتیک خود با روسیه را حفظ می‌کند، توانسته است بحران را به فرصتی برای گسترش نفوذ و تقویت جایگاه ژئوپلیتیکی خود تبدیل کند. این رویکرد به آنکارا امکان می‌دهد تهدیدات داخلی و خارجی را به‌صورت هم‌زمان مدیریت کند و نقش میانجی و متوازن‌کننده‌ای فعال را در معادلات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای داشته باشد.

اجرای این سیاست در دوره ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۵ نشان می‌دهد که ترکیه توانسته است با تلفیق ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی و نظامی، ضمن حفظ انعطاف‌پذیری دربرابر تغییرات محیط بین‌المللی، قدرت بازدارندگی خود را افزایش دهد و جایگاه خود را در نظام بین‌الملل تقویت کند. به‌این‌ترتیب، این استراتژی نمونه‌ای موفق از کاربرد اصول واقع‌گرایی در محیط رقابتی است، جایی که امنیت و منافع ملی با هوشمندی و استفاده هم‌زمان از منابع سخت و نرم دنبال می‌شود.

۲. بررسی سیاست ترکیه با تأکید بر نقاط قوت، ضعف و پیامدهای ژئوپلیتیکی

• ارزیابی نقاط قوت و ضعف سیاست ترکیه

سیاست خارجی ترکیه پس‌از آغاز جنگ اوکراین در سال ۲۰۲۲- که با محوریت موازنه تهدید بین ناتو و روسیه شکل گرفته- ترکیبی از نقاط قوت و ضعف را به نمایش گذاشته است. از منظر نقاط قوت، موقعیت ژئوپلیتیکی منحصربه‌فرد ترکیه، به‌ویژه کنترل

تنگه‌های بسفر و داردانل تحت معاهده مونترو، این کشور را به بازیگری کلیدی در امنیت دریای سیاه و ترانزیت انرژی به اروپا تبدیل کرده است (Altunışık, 2020). موقعیت راهبردی ترکیه به این کشور امکان داده است تا در تعامل و مذاکره با قدرت‌های بزرگ، اهرمی مهم در دست داشته باشد. همچنین، دیپلماسی دولت این کشور درزمینهٔ میانجیگری ـ ازجمله نقش‌آفرینی در مذاکرات صادرات غلات اوکراین در سال ۲۰۲۲ ـ ترکیه را در جایگاه بازیگر اثرگذار در مدیریت بحران‌های بین‌المللی توانمند ساخته است. افزون‌بر این، تنوع و انعطاف‌پذیری اقتصاد ترکیه، با وجود چالش‌های داخلی، توانسته است این کشور را دربرابر فشارهای اقتصادی خارجی مقاوم سازد و زمینه‌ساز گسترش روابط تجاری با هر دو سوی شرق و غرب شود.

بااین‌حال، سیاست ترکیه نقاط ضعفی نیز دارد. وابستگی انرژی به روسیه، به‌ویژه در حوزه گاز طبیعی، یکی از آسیب‌پذیری‌های اصلی است. در سال ۲۰۲۳، ترکیه سومین واردکننده بزرگ گاز طبیعی روسیه بود که این وابستگی می‌تواند اهرم فشار مسکو بر آنکارا را تقویت کند (Bilgin, 2009: 4487). همچنین، خرید سامانه دفاع موشکی اس-۴۰۰ از روسیه در سال‌های اخیر موجب ایجاد تنش‌هایی با ناتو شده و از اعتماد متحدان غربی کاسته است (Aydıntaşbaş, 2019). این تصمیم، در کنار رویکردهای اقتدارگرایانه در سیاست داخلی، موجب کاهش سطح حمایت ناتو از ترکیه در برخی بحران‌های منطقه‌ای شده است.

تناقضات مذکور نشان‌دهنده چالش‌های ترکیه در حفظ تعادل استقلال استراتژیک و تعهداتش به‌عنوان عضوی از ناتو است. برای مثال، فروش پهپادهای بایراکتار به اوکراین، درحالی‌که روابط اقتصادی با روسیه حفظ شده، نشان‌دهنده پیچیدگی‌هایی است که می‌تواند به بی‌اعتمادی در هر دو جبهه بینجامد (Broers, 2019). ترکیه با پیش‌گرفتن رویکردی استوار بر موازنه تهدید، کوشیده است از ورود مستقیم به منازعات میان قدرت‌های رقیب پرهیز کند. این رویکرد، با ایجاد نوعی انعطاف‌پذیری راهبردی، امکان مانور دیپلماتیک بیشتری را فراهم آورده؛ بااین‌حال، ابهامات ناشی از چنین سیاستی می‌تواند در شرایط تشدید تنش‌های بین‌المللی، خطر کاهش اعتماد بازیگران کلیدی و حتی انزوای نسبی ترکیه را در پی داشته باشد.

- **میزان موفقیت در مدیریت تهدیدات روسیه-ناتو**

ترکیه در مدیریت تهدیدات ناشی از تقابل روسیه و ناتو موفقیت‌های نسبی به دست آورده است. یکی از اقدامات کلیدی ترکیه استفاده از معاهده مونترو برای محدودکردن عبور کشتی‌های جنگی از تنگه‌های بسفر و داردانل بود که از تشدید تنش‌های نظامی در دریای سیاه جلوگیری کرد (Kardaş, 2016: 25). این اقدام نه‌تنها بی‌طرفی ظاهری ترکیه را حفظ کرد، بلکه به کاهش خطر درگیری مستقیم در منطقه یاری رساند. همچنین، میانجیگری ترکیه در مذاکرات صلح اوکراین و توافق صادرات غلات در سال ۲۰۲۲، نشان‌دهنده توانایی دیپلماتیک این کشور در ایفای نقش میانجی در بحران‌های بین‌المللی است (Tol, 2022). بااین‌حال، دستاوردهای ترکیه با چالش‌ها و محدودیت‌های درخور توجهی همراه بوده است. خرید سامانه دفاعی اس-۴۰۰ و افزایش سطح همکاری با روسیه باعث ایجاد تنش در روابط این کشور با ناتو شده و واکنش‌های منفی، ازجمله اعمال برخی تحریم‌ها ازسوی ایالات متحده - را در پی داشته است. این وضعیتْ توانایی ترکیه را در بهره‌گیری کامل از ظرفیت‌ها و مزایای عضویت در ناتو محدود کرده و زمینه‌ساز افزایش بی‌اعتمادی متقابل شده است. علاوه‌بر این، تداوم وابستگی اقتصادی به روسیه، به‌ویژه در حوزه‌هایی چون انرژی و تجارت، موجب شده است تا آنکارا در مواجهه با تحولات ژئوپلیتیکی مرتبط با مسکو، آزادی عمل محدودی داشته باشد و ناچار به اتخاذ سیاست‌های محتاطانه‌تری شود.

استراتژی موازنه تهدید در جنگِ اوکراینْ ترکیه را از دو سناریوی افراطی (هم‌سویی کامل با غرب یا روسیه) نجات داد و به آن امکان داد تا هنگام تغییراتی مانند دولت دوم ترامپ همچنان در جایگاه بازیگری مهم در امنیت اروپا عمل کند؛ این سیاستْ بقا و قدرت چانه‌زنی ترکیه را در سطح جهانی حفظ کرد (Ünver Noi, 2024).

پروژه‌هایی همچون ساخت نیروگاه هسته‌ای آک‌کویو چالش‌هایی برای حفظ استقلال راهبردی ترکیه ایجاد کرده است. چنین وابستگی‌هایی می‌توانند درصورت تغییر رویکرد مسکو، این کشور را در موقعیتی آسیب‌پذیر قرار دهد. به همین دلیل، هرچند ترکیه توانسته است از درگیری مستقیم با روسیه و ناتو تا حدی بپرهیزد، این رویکرد با هزینه‌هایی نظیر کاهش سطح اعتماد متحدان غربی و افزایش ریسک وابستگی به روسیه همراه بوده است. در پاسخ به این چالش‌ها، آنکارا به ترکیبی از دیپلماسی فعال و سیاست‌های چندجانبه تکیه کرده؛ رویکردی که در کوتاه‌مدت کارآمد بوده، اما در افق بلندمدت مستلزم بازنگری

و اصلاح است تا از پیامدهایی همچون کاهش جایگاه در ناتو یا تعمیق وابستگی به روسیه جلوگیری شود.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ترکیه در بازه ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۵، با اتکا به چارچوب موازنه تهدید، سیاست خارجی خود را در قبال تنش‌های ژئوپلیتیکی میان روسیه و ناتو بر مبنای نوعی موازنه‌سازی فعال، منعطف و چندسطحی تنظیم کرده است. این راهبرد به آنکارا امکان داده است تا بدون ورود به هم‌سویی کامل با هیچ‌یک از دو طرف، از یک سو همکاری‌های اقتصادی و کانال‌های ارتباطی خود را با روسیه حفظ کند و از سوی دیگر، عضویت، کارکرد امنیتی و ظرفیت چانه‌زنی‌اش را در ناتو از دست ندهد. درنتیجه، سیاست خارجی ترکیه در این دوره را باید تلاشی برای مدیریت هم‌زمان تهدیدات، محدودیت‌ها و فرصت‌های ناشی از جنگ اوکراین دانست؛ این تلاش از رهگذر میانجیگری، دیپلماسی فعال، تنظیمگری امنیتی و بهره‌گیری از اهرم‌های ژئوپلیتیکی دنبال شده است. بااین‌همه، پایداری این الگو در آینده به توان ترکیه در مهار آسیب‌پذیری‌های اقتصادی و حفظ تعادل میان الزامات امنیتی و منافع راهبردی وابسته خواهد بود.

- **پیامدهای ژئوپلیتیکی برای منطقه**

چرخش ژئوپلیتیکی ترکیه در دوره پس‌از جنگ اوکراین پیامدهای گسترده‌ای برای مناطق خاورمیانه، قفقاز و دریای سیاه داشته است. از یک سو، تقویت نقش ترکیه به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای، به‌ویژه ازطریق فروش پهپادهای بیرق‌دار به اوکراین و میانجیگری در بحران‌های جهانی، جایگاه این کشور را در معادلات منطقه‌ای و جهانی ارتقا داده است (Kınıklıoğlu, 2006: 85). این امر را به‌ویژه در قفقاز می‌توان دید، یعنی جایی که ترکیه ازطریق حمایت از آذربایجان در جنگ دوم قره‌باغ (۲۰۲۰) نفوذ خود را افزایش داده است (Grigoriadis, 2008: 18). این رویکرد همچنین رقابت ترکیه با ایران در حوزه‌های حساس منطقه‌ای، به‌ویژه در عراق و سوریه، را تشدید کرده است. این رقابت نه‌تنها بر تحولات امنیتی و نظامی در این کشورها تأثیر می‌گذارد، بلکه بر روند سیاست‌گذاری منطقه‌ای و نفوذ بازیگران خارجی نیز مؤثر است و پیچیدگی‌های ژئوپلیتیکی خاورمیانه را افزایش می‌دهد.

ازسوی‌دیگر، نزدیکی ترکیه به روسیه در حوزه‌های انرژی و دفاعی، نگرانی‌هایی را در میان کشورهای منطقه و متحدان ناتو ایجاد کرده است. پروژه‌هایی مانند خط لوله

ترک‌استریم و نیروگاه آک‌کویو می‌توانند وابستگی منطقه به انرژی روسیه را افزایش دهند و این امر پیامدهایی منفی برای توازن قدرت در خاورمیانه و قفقاز دارد (Öniş and Kutlay, 2017: 168). علاوه‌بر این، رقابت ترکیه با ایران بر سر مدیریت و نفوذ بر گروه‌های کرد در عراق و سوریه، این ظرفیت را دارد که به افزایش تنش‌های منطقه‌ای بینجامد و معادلات امنیتی خاورمیانه را پیچیده‌تر کند (جدول ۲).

جدول ۲. یافته‌های اصلی پژوهش درخصوص راهبرد موازنه تهدید در سیاست خارجی ترکیه

ردیف	محور نتیجه	شرح یافته	برداشت تحلیلی
۱	موازنه هم‌زمان میان روسیه و ناتو	ترکیه در دوره جنگ اوکراین کوشیده روابط خود با روسیه را قطع نکند و درعین‌حال تعهدات امنیتی خود به ناتو را نیز حفظ کند.	این رفتار نشان می‌دهد سیاست خارجی ترکیه بر موازنه‌گری فعال و پرهیز از هم‌سویی کامل با یک طرف استوار بوده است.
۲	بهره‌گیری از دیپلماسی فعال	ترکیه از ابزار دیپلماسی برای مدیریت تنش‌ها و افزایش قدرت مانور خود استفاده کرده است.	دیپلماسی فعال، مهم‌ترین ابزار ترکیه برای کاهش فشارهای ژئوپلیتیکی و حفظ استقلال نسبی بوده است.
۳	تداوم روابط اقتصادی و انرژی با روسیه	حفظ پیوندهای اقتصادی و انرژی با روسیه به‌عنوان بخشی از سیاست عمل‌گرایانه ترکیه مطرح شده است.	وابستگی‌های اقتصادی و انرژی مانع از تقابل کامل ترکیه با روسیه شده و به توازن رفتاری آن شکل داده است.
۴	تقویت همکاری‌های نظامی با ناتو	ترکیه هم‌زمان با حفظ ارتباط با روسیه، همکاری‌های امنیتی و نظامی خود را با ناتو تقویت کرده است.	این رویکرد نشان‌دهنده اهمیت ناتو در راهبرد بازدارندگی و امنیت منطقه‌ای ترکیه است.
۵	ایفای نقش میانجی در بحران اوکراین	ترکیه تلاش کرده است در مذاکرات میان روسیه و اوکراین میانجیگری کند.	میانجیگری به ترکیه امکان داده است که جایگاه بین‌المللی خود را ارتقا دهد و در قالب بازیگری مستقل ظاهر شود.
۶	استفاده از موقعیت ژئوپلیتیکی دریای سیاه	ترکیه از موقعیت راهبردی خود در دریای سیاه به‌عنوان اهرم سیاست خارجی بهره برده است.	جغرافیای سیاسی ترکیه یکی از منابع اصلی قدرت در موازنه تهدید محسوب می‌شود.

ردیف	محور نتیجه	شرح یافته	برداشت تحلیلی
۷	مدیریت تهدیدات ناشی از تقابل روسیه و ناتو	ترکیه کوشیده است تهدیدات واقعی و ادراکی ناشی از رقابت روسیه و ناتو را کنترل کند.	سیاست موازنه تهدید به ترکیه کمک کرده است از آسیب‌پذیری مستقیم دربرابر رقابت قدرت‌های بزرگ بکاهد.
۸	ارتقای نقش منطقه‌ای و استقلال نسبی	نتیجه کلی راهبرد ترکیه، افزایش نقش منطقه‌ای و تثبیت تصویری از یک بازیگر مستقل بوده است.	موازنه تهدید برای ترکیه فقط ابزاری دفاعی نبوده، بلکه به ابزاری برای ارتقای موقعیت منطقه‌ای تبدیل شده است.

بااین‌حال، اقدامات ترکیه درزمینه میانجیگری ـ ازجمله میزبانی مذاکرات صلح و حمایت از بازگشت آوارگان سوری ـ می‌تواند نقش مهمی در کاهش تنش‌های منطقه‌ای داشته باشد و به تثبیت نسبی وضعیت امنیتی در مناطق بحران‌زده کمک کند. این اقدامات نشان‌دهنده ظرفیت ترکیه برای ایجاد ثبات در منطقه است، اما سیاست‌های متناقض این کشور (مانند حمایت هم‌زمان از اوکراین و حفظ روابط نزدیک با روسیه) می‌تواند به کاهش اعتبار دیپلماتیک آن بینجامد (Schweller, 1994: 78).

درنهایت، رویکرد موازنه تهدید ترکیه با وجود تقویت موقعیت منطقه‌ای این کشور، با چالش‌هایی همچون بی‌اعتمادی دیگر بازیگران منطقه و افزایش وابستگی به روسیه همراه بوده است. برای کاهش این پیامدهای منفی، ترکیه نیازمند اجرای استراتژی منسجم‌تر و کاستن از وابستگی‌های راهبردی خود است تا توانایی مانور و تأثیرگذاری‌اش را در عرصه بین‌المللی حفظ کند (نمودار ۲).

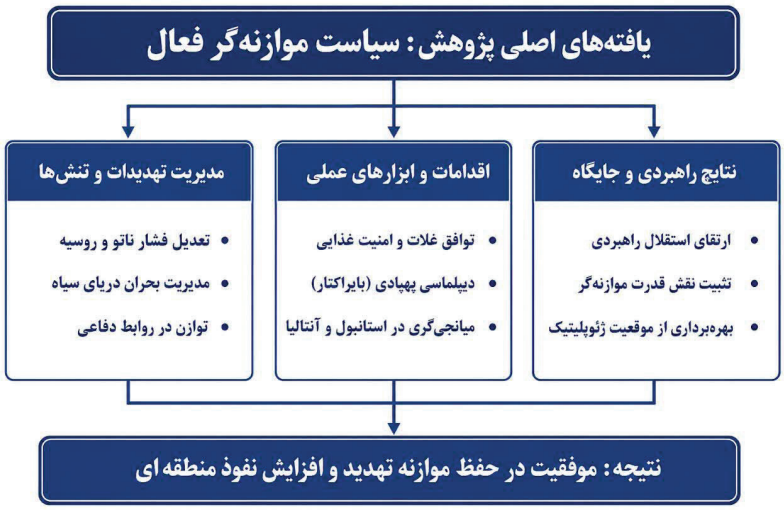

نمودار ۲. جمع‌بندی یافته‌های اصلی پژوهش

نتیجه‌گیری

تحلیل سیاست خارجی ترکیه در بازه زمانی ۲۰۲۵-۲۰۲۲، با تکیه بر چارچوب نظری موازنه تهدید، نشان می‌دهد که این کشور به‌طور فعال کوشیده است به مدیریت تنش‌های ژئوپلیتیکی ناشی از تقابل روسیه و ناتو پس‌از جنگ اوکراین بپردازد. ترکیه با بهره‌گیری از موقعیت راهبردی خود در تنگه‌های بسفر و داردانل و استفاده از دیپلماسی فعال، به‌ویژه در میانجیگری مذاکرات مرتبط با صادرات غلات اوکراین، توانسته است خود را در جایگاه قدرتی منطقه‌ای تثبیت و تقویت سازد.

این کشور همچنین با اجرای استراتژی‌های چندوجهی، شامل فروش پهپادهای نظامی به اوکراین و حفظ روابط اقتصادی با روسیه، توانسته تعادل ظریفی میان دو جبهه متخاصم برقرار سازد و نقش خود را به‌عنوان میانجی مؤثر و بازیگر فعال در بحران‌های منطقه‌ای تثبیت کند. افزون‌بر این، ترکیه، با مدیریت حضور نظامی و دیپلماتیک در مناطق کلیدی، کوشیده است تا نفوذش را فراتر از مرزهای ملی گسترش دهد و نقش خود را در تحولات ژئوپلیتیکی خاورمیانه و قفقاز افزایش دهد.

بااین‌حال، وابستگی انرژی به روسیه و تنش‌های ناشی از خرید سامانه‌های دفاعی خارجی، روابط ترکیه با ناتو را پیچیده کرده و موجب کاهش سطح اعتماد متحدان غربی

شده است. اگرچه سیاست موازنه‌ای، در کوتاه‌مدت، انعطاف‌پذیری استراتژیک ترکیه را افزایش داده، در بلندمدت این کشور با چالش‌هایی نظیر خطر انزوای ژئوپلیتیکی، محدودیت در آزادی عمل سیاست خارجی و وابستگی بیش‌ازحد به روسیه مواجه است. در سطح منطقه‌ای، ترکیه نفوذ خود را در قفقاز و خاورمیانه گسترش داده، اما رقابت با ایران و برخی تناقضات سیاست خارجی، احتمال بی‌اعتمادی بازیگران منطقه‌ای و پیچیدگی تعاملات ژئوپلیتیکی را افزایش داده است.

فرضیه پژوهش بیان می‌کرد که ترکیه با ارزیابی دقیق تهدیدات ادراکی و واقعی ناشی از تقابل روسیه و ناتو و استفاده از استراتژی‌های موازنه‌ای چندوجهی، قادر به تقویت جایگاه ژئوپلیتیکی و امنیتی خود در منطقه است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که این فرضیه تا حد زیادی قابل تأیید است. ترکیه با بهره‌گیری از ابزارهای دیپلماتیک، ازجمله میانجیگری و مدیریت تنگه‌های راهبردی و نیز تقویت حضور نظامی و اقتصادی در مناطق کلیدی، توانسته است نفوذ منطقه‌ای خود را افزایش دهد و به‌طور نسبی از برخورد مستقیم با بازیگران رقیب پرهیز کند.

بااین‌حال، هزینه‌های این استراتژی، مانند تنش با ناتو ناشی از نزدیکی به روسیه و وابستگی اقتصادی به این کشور، محدودیت‌هایی در دستیابی به انسجام کامل استراتژیک ایجاد کرده است. این امر نشان می‌دهد که گرچه ترکیه در مدیریت تهدیدات موفق بوده، موفقیت آن به دلیل چالش‌های ناشی از سیاست‌های متناقض، وابستگی‌های راهبردی و فشارهای داخلی و منطقه‌ای نسبی و محدود باقی مانده است.

به عبارتی می‌توان به‌صورت سناریوی بدیل توضیح داد که اگر ترکیه در دوره جنگ اوکراین سیاست خارجی متوازن (موازنه تهدید) را اتخاذ نمی‌کرد و به‌جای آن به هم‌سویی کامل با یکی از دو قطب روسیه یا ناتو تن می‌داد، با پیامدهای پرهزینه‌ای در سطوح سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی مواجه می‌شد. در سناریوی هم‌سویی کامل با غرب و تقابل آشکار با روسیه، احتمال افزایش فشارهای امنیتی در محیط پیرامونی (به‌ویژه در حوزه دریای سیاه و پیرامون مرزهای جنوبی)، آسیب‌پذیری در حوزه انرژی و تشدید تنش‌های میدانی می‌توانست ظرفیت سیاست خارجی ترکیه را به‌طور معناداری محدود کند. درمقابل، هم‌سویی کامل با مسکو نیز می‌توانست به فرسایش جایگاه ترکیه در ناتو، کاهش اعتماد متحدان غربی و افزایش هزینه‌های اقتصادی ناشی از محدود شدن

دسترسی به بازارها، سرمایه و فناوری‌های غربی بینجامد؛ وضعیتی که در عمل، قدرت مانور ژئوپلیتیکی آنکارا را کاهش داده است و کشور را در موقعیت «وابستگی نامتقارن» قرار می‌داد. بنابراین، سیاست متوازن ترکیه را باید راهبردی برای کاهش هزینه‌های دو سناریوی افراطی و جلوگیری از تبدیل شدن ترکیه به خط مقدم تقابل مستقیم قدرت‌های بزرگ ارزیابی کرد.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده

پژوهش‌های آتی می‌توانند بر تأثیر بلندمدت سیاست موازنه تهدید ترکیه بر روابط این کشور با نهادهای غربی، به‌ویژه ناتو و اتحادیه اروپا، با تمرکز بر سناریوهای احتمالی تشدید تنش‌های جهانی و تغییرات در توازن قدرت منطقه‌ای تمرکز کنند. همچنین، تحلیل تطبیقی استراتژی‌های موازنه‌ای ترکیه با دیگر کشورهای منطقه، مانند ایران و عربستان سعودی، می‌تواند بینش‌های جدیدی درباره پویایی‌های ژئوپلیتیکی منطقه ارائه دهد و ابعاد رقابت و همکاری میان بازیگران منطقه‌ای را روشن سازد.

بررسی عمیق‌تر تأثیر وابستگی انرژی ترکیه به روسیه و ارائه راهکارهای کاهش آن، به‌ویژه ازطریق تنوع‌بخشی به منابع انرژی و توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر، می‌تواند به تدوین سیاست‌های پایدارتر و افزایش استقلال راهبردی کمک کند. درنهایت، مطالعه نقش افکار عمومی، رسانه‌ها و بازیگران غیردولتی در شکل‌دهی سیاست خارجی ترکیه می‌تواند ابعاد داخلی مؤثر بر استراتژی‌های موازنه‌ای این کشور را روشن سازد و نشان دهد که تعامل میان سیاست داخلی و خارجی چگونه می‌تواند موفقیت یا محدودیت‌های راهبردی ترکیه را تعیین کند.

تعارض منافع
تضاد منافع : در انجام مطالعه حاضر هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.
موازین اخلاقی : در انجام این پژوهش تمامی اصول و موازین اخلاقی رعایت گردیده است.
شفافیت داده‌ها: داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.
حامی مالی: این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

درج، حمید (۱۴۰۲). سیاست خارجی ترکیه در قفقاز جنوبی و تأثیر آن بر قلمروی نفوذ این کشور در منطقه (۲۰۲۲-۱۹۹۱). جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۲۱(۳)، ۳۳۳-۲۹۹.

روحی، محبوبه؛ شفیعی، نوذر؛ دهشیری، محمدرضا؛ و حاجی‌مینه، رحمت (۱۳۹۸). نظریه واقع‌گرایی و هم‌زمانی بهبود روابط اقتصادی و سیاسی روسیه و ترکیه. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۹(۳۲)، ۶۴-۴۴.

هلالات، عماد و حکیم، حمید (۱۴۰۲). سیاست ترکیه در بحران اوکراین؛ توازن و بهره‌وری حداکثری. فصلنامه سیاست خارجی، ۳۷(۴)، ۲۱۸-۷۵۱.

Altunışık, M. B. (2020). The New Turn in Turkey's Foreign Policy in the Middle East: Regional and Domestic Insecurities. Istituto Affari Internazionali, 17.

Aydin, M. (2004). Europe's Next Shore:The Black Sea Region after EU Enlargement. European Union Institute for Security Studies.

Aydıntaşbaş, A. (2019). From Myth to Reality: How to Understand Turkey's Role in the Western Balkans.

Balta, E. and Bal H. B. (2026). How Do Middle Powers Act? Turkey's Foreign Policy and Russia's Invasion of Ukraine. International Politics.

Bilgin, M. (2009). Geopolitics of European Natural Gas Demand: Supplies from Russia, Caspian and the Middle East. Energy Policy, 37(11), 4482-4492.

Broers, L. (2019). Armenia and Azerbaijan: Anatomy of a Rivalry. Edinburgh University Press.

Fidan, H. (2023). Turkish foreign policy at the turn of the 'Century of Türkiye'. Insight Turkey, 25(3), 11-26.

Gaber, Y. (2024). A sea of opportunities: Introduction (Part 1). Atlantic Council. https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/a-sea-of-opportunities-introduction/

Grigoriadis, I. N. (2008). Trials of Europeanization: Turkish Political Culture and the European Union. Springer.

Karakullukcu, D. (2025). Türkiye's Balancing Role in Europe's Security. Manara Magazine. https://manaramagazine.org/2025/04/turkiyes-balancing-role-in-europes-security/

Kardaş, Ş. (2016). Turkey: A Regional Power Facing a Changing International System. In Turkey's Rise as an Emerging Power (pp. 21–44). Routledge.

Kalın, İ. (2007). *İ*slâm ve Bat*ı*. İSAM Yayınları.

Keohane, R. O. (1988). Alliances, Threats, and the Uses of Neorealism. International Security, 13(1), 169–176.

Kınıklıoğlu, S. (2006). The Anatomy of Turkish–Russian Relations. Insight Turkey, 81–96.

Lechner, Z. (2024). Turkey's Response to the War in Ukraine in the Context of Systemic Changes and Regional Dynamics. P*ó*lusok, 5(1), 72–94.

Morgado, N. and Varga E. (2025). Geopolitical Continuity? An Analysis of the Turkish Straits and Russian Ambitions. Southeast European and Black Sea Studies, 1–17.

Öniş, Z. and Kutlay M. (2017). The Dynamics of Emerging Middle–Power Influence in Regional and Global Governance: The Paradoxical Case of Turkey. Australian Journal of International Affairs, 71(2), 164–183.

Öztürk, A. E. and Ayaydın, E. (2025). Turkey's "adaptive opportunist" diplomacy with Russia. LSE European Politics Blog. https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2025/07/30/turkeys–adaptive–opportunist–diplomacy–with–russia–putin–erdogan/

Polat, R. K., & Lebduška, M. (2025). Turkey and Ukraine's strategic positioning: Economic, energy, and military cooperation in the geopolitical landscape between the European Union and Russia. In Europeanisation and Eurasianism in Turkey and Ukraine: Balancing between integration and autonomy. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003387466–10

Schweller, R. L. (1994). Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back in. International Security, 19(1), 72–107.

Tol, G. (2026, June 10). Turkey's quiet realignment: Russia's loss is NATO's gain. Foreign Affairs. https://www.foreignaffairs.com/turkey/turkeys–quiet–realignment

Eissenstat, H., & Tol, G. (2022). Turkish views: Crisis and opportunities for Turkey in 2023. Middle East Institute. https://www.mei.edu/publications/turkish–views–crisis–and–opportunities–turkey–2023

Ünver Noi, A. (2024). An assessment of Türkiye's approach to Black Sea security in the context of the Russia–Ukraine war. In B. Duran, K. Inat, N. Mis, & M. Caner (Eds.). Turkish Foreign Policy Yearbook 2024 (pp. 11–30). SETA Publications.

Walt, S. M. (1987). The Origins of Alliances. Cornell University Press.